

temnere, ne forma esset rapacibus pseudo apostolis. Octaua uero est, ut respondeat epistolæ illorum. Perturbati enim ceperant ab hereticis de matrimonijs. Nona est, in qua declarat, sic debere unumquëq; manere ut credidit. Decima autem de uirginibus, eo quod nihil sit sibi præceptum. Et reliquæ sunt causæ quæ in corpore ui debuntur.

CAPVT I.

PAVLVS uocatus apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei. Ad Romanos aliter cepit, quia altera causa est: Hic uero apostolus se esse Christi Iesu dei uoluntate scribit, quia omnia quæ egit, filij dei egit uoluntate, qui dixit ad Paulum: Vade, ego lōge ad gentes mittā te. Hinc uocatus est apostolus, hoc est dei uoluntate missus ad gentes. Per quod etiā tãgit illos, quos neq; Christus miserat, neq; uerū erat quod docebant.

Deum enim & Christū ideo frequēter nominat, ut Christum deum non ipsum patrem ostendat, sed esse Christū filium, esse & deum patrem, non unionem cum ostenditur filium dici. Multæ enim sectæ emerferant, quæ Iuan gelium Christi pro sensus sui arbitrio asserabant, ex quibus rami aridi extant nunc usque, quarum assertores ecclesias euertebant. Hinc apostolus omnia quæ heresibus contraria sunt ponit, ac se uerum prædicatorem per id quod à Christo dei uoluntate missus est, asseuerat. ¶ **Et Softhenes frater.** Etiam istum sua commendat societate. ¶ Ecclesiæ dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo

sto Iesu.) Propterea ecclesiæ scribit, quia adhuc tunc singulis ecclesijs rectores non erant constituti. Et cū in multis arguat eos ait: **Sanctificatis in Christo Iesu.** Sed ideo quia regenerati in Christo sanctificati sunt, post autem cœperant male conuersari, ut ostenderet omnem ecclesiam sanctificatam fuisse in Christo, sed quosdam illorū praua doctrina pseudo apostolorum euersos à traditione ueritatis. ¶ **Vocatis sanctis.**) Hoc est, uocati estis ut sancti sitis, quod est, ut non recedatis à regula sanctificationis. ¶ **Cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorum & nostro.**) Id est cum Iudæis ueris iungit & gentes, quia salus ex Iudæis est, ut in omni loco ubi gentes quæ inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, & ubi Iudæi supra memorati sunt, similiter sint omnes unum. Pseudo apostoli enim qui nomen Christi per prudentiam mundi prædicabāt, id est admixta philosophia, ueterem legem & prophetas reprobāt. Negabant enim Christum uere crucifixū, sed tantum uisum crucifigi, sicut Marcion & Manichæus. Vnde Apostolus: Nos autē, inquit, prædicamus Christum crucifixum. Neq; carnis resurrectionem fatebantur quod propheta **Isaias** clamat dicens: **Qui in monumentis sunt resurgēt.** ¶ **Gratia uobis & pax à deo patre nostro, et domino Iesu Christo.**) Ne quia dixerat: **Qui in uocant nomen domini nostri Iesu Christi, patris aut nomen aut donum tacuisse uideretur, & suspicionem fortē aut occasionem daret unionis, docet quidem Christum rite inuocandum, sed omnem gratiam esse patris, ut & duos qui unum sunt per diuinitatē ostenderet, & patris auctoritatem præferret.** ¶ **Gratias ago deo meo semper pro uobis.**) Quam omnibus in ecclesia scribat, sed ita significat cum aliquando corripit, aliquando laudat, ut unusquisq; cum Epistola legitur intelligat quid pro se, quid aduersum se dicatur. In una enim plebe duobus populis scribit, ut cum arguit, qui male conuersantur, sciunt sibi hæc scripta. Similiter & cum laudat, sciat qui in regula manet ad se hoc dici. Ideoq; inquit, **Gratias ago**

Ioan. 4

deo

deo meo semper pro uobis. ¶ Super gratia dei quæ data est uobis in Christo Iesu.) Datam dicit gratiam à deo in Christo Iesu, quæ gratia sic data est in Christo Iesu, quia hoc constitutum est à deo, ut qui credit in Christum saluus sit sine opere, sola fide gratis accipiens remissionem peccatorum ¶ Quia in omnibus ditari estis in ipso, in omni uerbo & in omni scientia.) Hoc significat, quia in accepta gratia & in uerbo ueritatis doctrinæ scientiam spiritalem assecuti permanserunt, ideoq; gratias agit in his deo. ¶ Sicut testimonium Christi confirmatum est in uobis.) Testimonium Christi confirmatū est in his, quia roborati in fide nihil de hominibus sperabāt, sed omnis spes illorum in Christo erat, nullis uoluptatibus illecebris capti ¶ Ita ut nobis in nullo desit aliqua gratia expectantibus reuelationem domini nostri Iesu Christi.) Manifestum est, hunc expectare diem iudicij, qui circumspēctus sollicitus est. Futurum iudicium dei dicit in quo dominus noster Iesus Christus reuelabitur tā fidis q̄ infidis, ut agnoscant increduli ac sciant uerū esse quod credere noluerunt & pereant, fidi uero gaudeant plus boni inuenientes quā putauerant. ¶ Qui & confirmabit uos usq; ad finem sine crimine, in aduentu domini nostri Iesu Christi.) Alacri animo cōfissus de spe illorum securus est, quia inuolati usq; ad futurum iudicium erunt. Qui enim inter tot discrimina sensuum & perturbatiōes diuersitatum immutari nō potuerunt, proculdubio in eodem mansuros se ostendunt. Cū hos laudat, illos qui errore pseudo apostolorum deprauati fuerant, inuitat. Dum enim horum fidem prædicat, illos ad pœnitentiā uocat. ¶ Fidelis deus per quem uocati estis in societatem filij eius Iesu Christi domini nostri.) Quis ambigat de promissis & fide dei, quia non erit aliter q̄ dixit, filios nos adoptatos sibi credētes in Christū. Hoc enim nobis donat quod credimus, ut quia credimus Christum filium esse dei, hoc nos esse incipiamus māfuri in eadem dignitate, sicut manet Christus quem credimus filium dei. Societas enim fraternitas est, ut quomodo fidem dei in-

volumem in hac causa nobis futurā ostendit, ita nos non diffidentes & perfidi inueniamur, sed perseverantes in adoptione.

Obesco autem uos fratres per nomē domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis oēs. Omnes nunc orat ut unum sentiant, hoc utiq; in quo renati dei filij appellati sunt. Ad omnem enim ecclesiā modo loquitur, ut hi qui dissentire cœperant reuentereretur ad cœptam fidem, quam uidebant in his laudari qui in illa perseverabant. ¶ Et non sint in uobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. ¶ Perfectos uult eos esse in eodem sensu quem illis tradiderat, ut non discreparent. Ad illorum enim exemplum quos supra laudat hos prouocat ut hoc sentiant ac defendāt.

Perlatum est enim mihi de uobis fratres ab his qui sunt Chloēs. Quāuis euersi fuerāt, tamē fratres illos appellat, sicut & in Esaia propheta dicit deus ad illos qui secū erant, ut eis qui pseudo prophetis credebant dicerēt: Fratres nostri estis uos, ut per id nō dissentirēt ab his quasi fratres. Quod autē dicit: Ab his qui sunt Chloēs, aliquibus uidentur homines esse manētes & fructificātes in fide Christi, aliquibus uidetur locus esse, ut puta si dicatur, ab his qui sunt Antiochie: Aliquibus autē uidetur sceminam fuisse deo deuotam, cū qua multi fuissent colentes deū, quibus fides nō negaretur, ut quod de ferrent de Corinthijs uerū esset. ¶ Quod contentiones inter uos sint. ¶ Cōtentiones inter eos esse dixerunt, ut ostēderent diuersitatē mentis illorū de disciplina dominica. Et quæ esset, subiecit, dicens: ¶ Hoc autē dico quod unusquisq; uestrū dicit: Ego quidē sum Pauli, ego autē Apolli, ego uero Cephæ, ego autem Christi. ¶ Errorē ostendit, sed autorum nomina non prodidit. Nec enim in loco stabant, sed circumibant ad euerfionem simplicium. Nam hos quos nominat sine dubio boni erāt doctores, sed sub eorum specie falsos Apostolos tangit. Si enim in his gloriandum negat, quantomagis in malis doctoribus, quorum doctrinam prauā in subiectis significat. In-

ter eos tamen hos perseverantes designat qui dicebant se Christi esse, non hominis, quos superius laudat. ¶ Diuisus est Christus) Diuisum dicit Christum, quia gloriam eius homines sibi partiti sunt. Sicut hæretici qui se aut Forinianos, aut Arianos, aut Cataphrygios, aut Noatianos, aut Donatianos, aut Manichæos uocari nō abhorrent, ita & Corinthij diuersorum hæreticorum nominibus subijci cœperant, ut uiderentur loco Christi homines uenerari, qui dum diuersa de Christo accipiunt, diuidunt Christum. Vnus enim hominem tantum accipit Christum, alter deū purum sine homine uel corpore fatetur, alius dicit per prophetas prædictum Christum, aliter negat prophetas de Christo locutos. Cū ergo Christus unus sit deus & homo, isti sibi alius aliud eius uendicantes diuidunt Christum, & quia sub nomine suo ecclesias faciunt multas. ¶ Nunquid Paulus crucifixus est pro uobis? Ideo à se cœpit, ne fortè putaretur aliorum ideo refutare personas ut suam commédaret. Si enim Christus pro nobis, inquit, mortuus est, quomodo gratiam eius & beneficiū hominibus imputamus ad eius iniuriã? ¶ Aut in nomine Pauli baptizati estis? Si credentes autem, inquit, in Christum baptizamur, ut in nomine eius iustificemur, quid est ut fidei huius homines nobis autores faciamus immemores cœptæ credulitatis?

Gratias ago deo quod neminem uestrum baptizauit nisi Christum & Caiū, ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis. Baptizauit autem & Stephanæ domum, cæterorum nescio si quem alium baptizauerim.) Gratias agit deo, quia non multos ex illis baptizauit, ne quia error sub hac re cœperat, ex nomine eius error esset in plurimis, per hoc arguens & baptizantes & baptizatos, qui ad iniuriam saluatoris baptismatis eius gratiam hominibus deputabant, illis dissimulantibus glorię causa. Sic enim erant, sicut nunc Noatiani & Donatiani, qui baptismum sibi uendicant, à nostris baptizatos reprobantes, & baptizati ab his gloriã tur in personis eorum. Deniq; Christi nomine abdicati,
Noua

Nouatianos & Donatianos uocari se gloriatur. Crispus ergo & Caius Corinthij sunt, quos ad testimonium nominat, quia sic baptizati sunt ab apostolo ut nullam illi gloriam ex hac causa dandam assererent. Stephanæ autem domus primitiæ sunt Achaia, sicut in postrema parte epistolæ significat, quibus testimonium dat, quia in ministerijs sanctis se constituerunt. ¶ **Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare.** Quoniam maius est euangelizare quam baptizare, ideo non se missum baptizare dicit, sed euangelizare, quia in episcopo omnium ordinationum dignitas est, caput est enim cæterorum membrorum. Per quod etiam illos humiliat, quibus illi multum dabant, propterea quod ab illis fuerant baptizati, ut ex eo scirent non magnum esse baptizare, quia non omnis qui baptizat idoneus est & euangelizare. Verba enim solennia sunt quæ dicuntur in baptisate. Denique apostolus Petrus credentem Cornelium cum suis iussit baptizari, nec dignatus est ministris assistibus hoc opus facere. Si enim defuissent, ipse hoc egerat necessitate compulsus. Quanto ergo melior his sit quos illi uenerantur ostendit, & non tamen hoc nomini suo decerni permisit, sciens periculosum esse gloriam dei nominis homini uendicare, est enim quasi idololatria. ¶ **Non in sapientia uerbi, ut non euacuetur crux Christi.** Quia prædicatio Christiana non indiget pompa & cultu sermonis, ideoque piscatores homines imperiti electi sunt qui euangelizarent, ut doctrinæ ueritas ipsa se commendaret teste uirtute, ne hominum uersutia & calliditate humanæ sapientiæ acceptabilis uideretur non ueritate, sicut disciplinæ ab hominibus inuente, in quibus non ratio, non uirtus, sed uerborum quæritur compositio, ac per hoc gloriam suam quærit, qui fidem Christi uerbis exornare uult. Obscurat enim illam splendore uerborum ut non illa sed ipse laudetur. Sicut & pseudo apostoli, ne stulti uiderentur prudentibus mundi, in sapientia hominum Christum prædicabant duplici genere, ut & eloquentiæ studerent, & ea quæ mundus in nobis stulta

M iudicat

iudicat cuitarent, ut neque incarnatum dei filium & de uirgine natum docerent, neq; carnis futuram resurrectionem, quia mundi istud sapientiæ ratio stultum iudicat: ac per hoc apostolus non se in sapiëntia hominum dicit Christum predicare, ne euacuetur crux Christi, quia qui in sapientiä hominis Christum annunciant, negant ueritatem prædicationis sicut supra memorauimus.

Verbum enim crucis pereuntibus quidem stulticia est. Manifestum est, quia quibus crux Christi stulticia est, in perditione sunt, infernæ enim morti non sunt crepti. ¶ His autem qui salui fiunt, uirtus dei est. Non est obscurum, quia his qui credunt dei uirtute est. Credunt enim non infirmitatem esse crucem Christi sed uirtutem, intelligentes mortem uictam esse in cruce, cuius signum qui habent salui sunt, quia ab illa teneri non possunt.

Scriptum est enim in Esaia. Perdam sapientiam sapientium & intellectum prudentium reprobabo. Perdit sapientiam sapientium, dum quæ ille negat posse fieri facit. Et reprobat intellectum prudentium, cum deum quem incuriosum dicit, aggressum probat ea quæ stulta putant, ut dei filius incarnatus de uirgine crucifigeretur pro humana salute, quod factum uere testatur uirtute non uerbis. ¶ Vbi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor huius seculi? His dictis, tam in Iudæos quam gentiles inuehitur, quia & Iudæorum scribæ & legisdoctores deum filium habere stultum putant credi. Simili modo & gentes istud risui deputant. ¶ Sed Iudæi quia hoc non tam aperte in lege significatum est diffidunt: Gentiles uero quia mundi ratio non istud recipit, nihil enim dicit posse fieri sine commixtione, stultum iudicat. Conquisitor tamen seculi hic est, qui à constellationibus agi mundum, & duodecim signis ortus & occasus fieri decernit calculis, nihil omnino sine horum motu putans posse fieri. ¶ Nonne stultam fecit deus sapientiam huius mundi? Stulta est facta sapientia huius mundi,

di, putans enim se sapere, inuenta est imprudens. Quod enim impossibile iudicabat, possibile declaratum est, deum incuriosum æstimans. Est aliquid hac asseueratione stultius, ut fecisse dicatur mundum & curam eius non agere: ut quid fecit, si nõ ad illum pertinet quod fecit: Sed quia uident quosdam feliciter mundo frui, quosdam de primi, & bene agentes despici, maleuolos gloriari, idcirco incuriosum deũ esse crediderunt. Qui incuriosum deũ esse dicit, non negat maleuolum aut iniustum. Aut enim iudicaturus est mundum, aut iniustus est dissimulans de bonis & patiens fieri mala. Si igitur animaduertant seposito odio diuinæ legis, possunt uidere causam istam à nobis terminari qui dei iudicium expectamus, in quo depressi exaltabuntur & uiolenti humiliabuntur, quia non est personarum acceptio apud deum. ¶ Nam quia in sapientia dei non cognouit mundus per sapientiam deum, placuit deo pro stulticiam prædicationis saluos facere credentes.) Non cognouit mundus, id est, homines deum in sapientia eius, quia unicam maiestatem illius figmentis dederunt uel elementis, dissimulantes de eo, per sapientiam carnis putantes hæc debere coli quæ uidentur: Propterea placuit deo prædicationem ordinare quæ illis stulticia uideretur, ut credentes quæ illi diffidunt, salui fierent, illis damnatis. Wicissitudo ergo hæc est, per quam dei consilio falsum à uero damnatur. ¶ Quoniam Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærun. Iudæi signa petunt, quia non diffidunt potuisse fieri, sed an factum sit quærun, scientes uirgam Aaron aridam germinasse & fructum tulisse: Ionam à ceto glutitum, in uentre eius tribus diebus & tribus noctibus fuisse & uiuum eiectum esse. Illud tamen præcipue quærun ut aliquid tale uideant, quod uidit Moses deum in igne, unde dicunt: Nos scimus quia Mosi locutus est deus, cum manus mortuum Lazarum iam fœtidum quarto die uiuum de monumento exisse uidissent. Græci uero sapientiam quærun, quia nolunt audire præterquam quæ mundi ratione possibilis sunt. ¶ Nos autem præ-

Rom. 2

Num. 17
Ione. 2

Ioan. 9

M. 2 dica

dicamus **Christum crucifixum, Iudæis quidem scanda-
lum, gentibus autem stulticiam.**) Scandalum est Iudæis
dum audiunt **Christum filium dei se profitentem & sab-
batum euacuantem: Gentibus autem stulticia, quia ea
audiunt prædicari, quæ dum rationi humanæ non con-
gruunt, insensata uidentur, ut partus uirginis, & resur-
rectio mortuorum.** ¶ **Ipsis uero uocatis Iudæis atq; Græ-
cis, Christum dei uirtutem & dei sapientiam.**) Suade-
nte uirtute quæ potior uerbis est, credentes in **Christum
intelligunt Iudæi primum qui signum quærebant, Chri-
stum dei esse uirtutem, & Græci similiter uident Chri-
stum dei esse sapientiam: Illam autem mūdānam quam
prius putabant prudentiam, maximam esse stulticiam.
Virtus ergo dei est, quia per ipsum omnia fecit pater de-
us. Sapientia autem idcirco, quia per ipsum cognitus est
deus. Nec enim possit cognosci deus, nisi per eum qui
esset de eo, quia nemo nouit patrem nisi filius, & cui uo-
luerit filius reuelare.**

Lucæ. 10

Quia quod stultum est dei, sapientius est homi-
nibus.) Stultum dei, inquit, non quia uere stul-
tum est, sed quia ab hominibus dū rationi mū-
danæ non conuenit, stultum putatur cum sit ratio spiri-
talis, ac per hoc sapientius dinoscitur esse hominibus, quia
spiritalia plus sapiunt quàm carnalia. Non enim spiri-
talia per carnalia sunt, sed carnalia constant per spirita-
lia, ideoq; subiecta sunt carnalia spiritalib⁹. ¶ **Et quod in-
firmum est dei, fortius est hominibus.)** Sine dubio cæle-
stia uincunt terrena. Quamobrem infirmū dei non est in-
firmum, quia infirmitas **Christi magna uictoria est. Vi-
cit enim cum uictus uidetur, sicut ait in psalmo 50. Et uin-
cas cum iudicaris. Victor enim existit, qui iniuste occidi-
tur, reum constituens à quo occiditur.** ¶ **Intuemini enim
fratres uocationem uestram, quia nō multi sapientes se-
cundum carnem, nō multi potentes, nō multi nobiles.)**
**Manifestum est, quia rari sunt qui mundi rationibus in-
flati, magis quàm eruditi sunt, hoc est qui stellarum mo-
tus inspiciunt & discernunt. Ipsos autem dicit & fortes**
secun-

Psal. 50

secundum carnem, quos & prudētes. **Et** ideo fortes, quia passionem crucis Christi infirmā asserunt. Iniquitas enim fortis & uincere sibi uidetur ad tempus. Ipsi etiam nobiles per quos superstitionis suę originem antiquitatis assignant, nos nouellos dicentes. **Non** ergo hanc asseuerationem elegit deus quę in paucis est. **¶ Sed stulta mundi elegit deus, ut confundat sapientes.**) Stulta mundi sunt, uirginem peperisse, & dei filium crucifixā . **Credi** enim hoc stultum putat, ideo deus ut hunc confundat, hos elegit qui hoc credunt, quod hic stultum iudicat. **Confunduntur** enim sapientes, dum quę pauci negant, multos uident fateri. **Non** est enim ambiguum multorum sententias, paucorum anteponi sententijs. **¶ Et infirma mundi elegit deus, ut confundat fortia.**) Idem sensus est, quia quod pauci infirmum putant, hi qui se prudentes existimant in seculo diffidentes de spe, a multis uirtus asseritur, quia multi credunt quā non credunt ad illorum ruborem. **Vident** etenim infirma Christi nominata, dæmonijs imperare, & prodigia facere. Infirma autem sunt mundo, iniurię & passio saluatoris. Inscienti hæc ad uirtutem proficere, quia ideo ista pati se permisit, ut uinceret mortem. **Iniuste** enim pati & posse resistere & nolle, gloria est patientis & damnatio occidentis . **¶ Et ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit DEVS quę non sunt, ut ea quę sunt destrueret.**) Ignobilia ergo & contemptibilia elegit, non quia uere ignobilia sunt, sed sic iudicantur a mundo, quia spernunt rationes mundanas credendo in Christum, ut ea quę sunt uere ignobilia & cōtemptibilia destrueret, quia ipsi magis iudicandi & condemnandi sunt qui iudicant. **Asseuerationem** enim illorū error inuenit, nec fuit ab initio, nostra autem disciplina ab initio est. **Destruitur** ergo, dum sine testimonio nudis uerbis asseritur, nostra uero non uerbis solis sed & teste uirtute probatur. **¶ Ut nō gloriatur omnis caro in conspectu dei.**) Id est, ut sapientia carnis erubescat in errore sui iudice deo. **Sensus** enim carnis est diffidere dei potentia uirginem peperisse, quia